

نزدیک به انتخابات سال ۱۳۹۲ بود. سه چهار روزی به تأیید صلاحیت مانده بود که از طرف یکی از کاندیداها با من تماس گرفتند و درباره ساخت مستند انتخاباتی صحبت کردند. با توجه به تجربیات هنری و تحصیلات آکادمیکی که داشتم برایم جذاب بود یک مستند انتخاباتی بسازم. بنابراین قبول کردم تا از طریق آن فرصت تماشای یک اتفاق عظیم سیاسی در کشور را داشته باشم. بعدتر این تجربه مجدد تکرار شد

پشت صحنه های یک مستند انتخاباتی از زبان یکی از کارگردانان این آثار

رئیس جمهور آکتور سینما!

تولید مستندهای انتخاباتی بعد از مناظره هایی که میان کاندیداهاى انتخابات ریاست جمهوری صورت می گیرد یکی از جذاب ترین و دیدنی ترین بخش تبلیغات به منظور ورود به ساختمان پاستور محسوب می شود. مستندهایی که تولید آنها تقریباً از دهه ۷۰ شروع شده و به مرور در هر دوره انتخابات ساخت چنین مستندهایی مورد استقبال هم مردم و هم کاندیداها قرار گرفته است. تا جایی که بسیاری از نامزدهای شناخته شده در این سال ها برای ساخت مستندی با کیفیت و دیدنی از کارگردان های مطرحی هم برای ساخت مستند هایشان دعوت کردند. امسال نیز با توجه به تب داغ انتخابات باید منتظر مستندهایی باشیم که از سوی کارگردان ها برای نامزدها ساخته و منتشر می شود. در همین زمینه گفت وگویی داشته ایم با کارگردان جوانی که تجربه ساخت مستندی را در دوره های قبل دارد و امسال نیز برای یکی از کاندیداها در حال تدارک فیلمی جدید است. اسم ایشان به دلیل پرهیز از شائبه های انتخاباتی ذکر نشده است.

نقش یک فیلم مستند انتخاباتی در پیروزی کاندیدا چقدر است؟

شخصاً تا به حال یک پژوهش قابل اعتنای علمی در زمینه ارتباط این دو متغیر ندیده ام و نمی توانم تخمین دقیقی بزنم اما هر کاندیدی یک شخصیت غیررسمی دارد که برخلاف مناظرات و تصاویر رسمی در آن مثلاً با زیر سلواری در خانه می نشینند در آنجا چیزی از آنها می بینیم که قبلاً نمی دیدیم و مربوط به زندگی شخصی آنهاست. همان جایی که از یک شخصیت سیاسی به یک انسان عادی تبدیل می شوند و این اتفاق در مستند کاندیدا رخ می دهد و چون در این مستند ها بخش انسانی آدم ها را روایت می کنند، پس در نتیجه مستند انتخاباتی توان دراماتیک کردن شخصیت های سیاسی را دارد. بنابراین اینجاست که یک فیلم مستند انتخاباتی در پیروزی کاندیدا نقش مهمی پیدا می کند و البته شدت این موضوع بستگی به کیفیت ساخت مستند خواهد داشت.

عوامل موفقیت یک مستند انتخاباتی خوب چیست؟

بر این تصور که موفقیت یک مستند انتخاباتی تنها با یک موضوع سنجیده می شود و آن این که درصد آرای کاندیدا پس از پخش مستند چه تغییری می کند. موفقیت یک مستند انتخاباتی را نباید در رئیس جمهور شدن شخص بدانیم. در زمانه ما اولین چیزی که مردم را به سمت یک کاندیدی ریاست جمهوری ترغیب می کند، به وجود آمدن این احساس در شخص است که کاندیدی مورد نظرشان، توانمندی لازم در بهتر کردن اوضاع زندگی آنها را دارد. ما در مستند انتخاباتی زمانی موفق می شویم که شخصیت کاندیدا برای ما دراماتیزه شود. یعنی مخاطب احساس کند قهرمانی که در این دوران به آن نیاز دارد، پیدا شده است و با او همذات پنداری کند. شخص باید احساس کند او همان کسی است

همذات پنداری شان با کاراکتر از دست می رود. همه کارگردان ها دوست دارند خودشان را آدم هایی خوب جلوه دهند که توانسته اند متبحرانه کاندیدا را هدایت کنند و می خواهند خودشان را چهره ای شاخص در این زمینه نشان دهند اما باید بگویم بسیاری از کاندیداها نه تنها تن به این کار نمی دهند، بلکه حتی اگر خیلی علاقه مند هم باشند، توانش را ندارند.

از سال ۷۶ شاهد حضور کارگردانان نام آشنای سینما در پشت دوربین فیلم های انتخاباتی کاندیدا هستیم. به نظر شما یک کارگردان نمایشی خوب، می تواند فیلم مستند خوب هم بسازد؟

بر این عقیده هستم عامل موفقیت یک فیلم مستند خوب، این است که کارگردان مقتضیات زمانه را بشناسد و بداند در حال حاضر چه چیزی رای آور است. توانایی یک کارگردان در ایجاد بیشترین انطباق با پویای انتخاباتی کاندیدا عامل مهم دیگری در موفقیت یک مستند انتخاباتی است. اگر در فیلم های انتخاباتی دقت کرده باشید فیلمسازها و کارگردان ها بیشتر به دنبال اتفاقات بکر و مسائلی هستند که در لحظه رخ می دهد. آنها قصد ندارند صحنه ای را بسازند چون همه آنها می دانند اتفاقات ساختگی تا چه اندازه می تواند یک کاندیدا را در معرض دروغگو و نمایشی بودن بگذارد. به همین دلیل سعی می کنند به سمت پلان هایی حرکت کنند که در واقعیت رخ داده است یا به صورت دوربین مخفی اجرا شده باشد. خیلی مهم است کارگردان ها به عمق یک شخصیت برسند. یک مشکل جدی در خصوص مستند سازی به این سبک، مدت زمان کوتاهی است که کارگردان در اختیار دارد. این در حالی است که برای نزدیک شدن به یک شخص و ساخت فیلم مستند لازم است مدت زمان زیادی را کنار شخص باشی تا به افکار و زندگینامه اش برسی و در نهایت پلان ها و تصاویر را به درستی انتخاب کنی. باید فرصت کافی داشته باشی تا بتوانی بخش های جذاب زندگی اش را پیدا کنی. این مسیر معمولاً در ۲۰ یا ۳۰ روز رخ نمی دهد حتی کارگردان های حرفه ای هم در این کار سختی زیادی می کشند.

معمولاً هزینه تولید یک فیلم معقول انتخاباتی چقدر می شود؟ اگر کاندیدای رای نیاورد، پول می دهد؟

اگر مستندهای انتخاباتی توسط کارگردان های بنام سینما ساخته نشوند، با همان رقم های مستندهای تلویزیونی پیش می روند. کارگردان های مشهور معمولاً دستمزدهای زیادی می گیرند. در حال حاضر من فکر نمی کنم ساخت مستند ۳۰ دقیقه با رقمی کمتر از ۱۰۰ میلیون تومان قابل انجام باشد. این رقم هم به این خاطر است که معمولاً طی این ۲۰ روز تبلیغات، کارگردان مجبور است با چند تیم، سه تیم تصویربرداری، سه تیم تدوین و انجام کارهای شبانه روزی، ساخت اثرا را پیش ببرد و طبیعتاً وقتی شما مجبورید به صورت فشرده کار کنید هزینه تولید هم بالاتر خواهد رفت. منبعید می دانم هزینه های تولید به جز دستمزد افراد اصلی ساخت مستند، کمتر از ۱۰۰ میلیون شود.

محض این که شروع به بازی کنند، لوم می روند. وقتی یک قاب برای شخصیت سیاسی چیده و از او خواسته می شود تا در آن گریه کند، بخندد یا... در بیشتر موارد به دلیل نابازیگر بودن فرد، آن پلان شکست می خورد و معمولاً توسط مردم شناسایی می شود. یک اصطلاحی هم بین کارگردان ها وجود دارد که می گویند «دوربین دروغ نمی گوید» و به نظر من هم خیلی درست است. دوربین به محض تماشای یک امر دروغین جلوی خودش آن را به مخاطب انتقال می دهد. ممکن است همه مخاطبان توانایی تشخیص نداشته باشند؛ اما به لحاظ حسی کاملاً آن احساس

که می تواند رویاهایش را محقق کند. این مساله هر دوره با دوره قبل فرق می کند. به نظر من عامل موفقیت در یک مستند انتخاباتی دقیقاً همین است که بتواند در هر دوره مخاطبان خودش را قانع کند. پس ابتدا برای ساخت یک مستند انتخاباتی باید رویای مردم شناسایی شود. باید به مردم گفته شود که رویایشان توسط این شخص دست یافتنی می شود. این فرآیند را به اختصار دراماتیزه کردن در مستند می نامند.

به سلیقه شما در سال های اخیر کدام فیلم انتخاباتی بهتر و جذاب تر بود؟

دو فیلم در ذهنم باقی مانده است. اولی فیلم انتخاباتی دوره نخست آقای احمدی نژاد که در آن به اشرافیت تاخت و نشان داد خانه اش استخر و ویلا ندارد و با نمایش ساده زیستی و حمله به اشرافیت که شعار بسیار درست پویشش بود، توانست انتخابات را ببرد. فیلم بعدی مستند انتخاباتی دوره اول آقای روحانی است که در سال ۹۲ ساخته شد و در آن نشان داده شد که او توان حل منازعات سیاسی و دیپلماتیک ایران را دارد و شخصیتی مدافع آزادی است. حالا این که بعدها این کاندیداها چه کردند بحث دیگری است.

کاندیداهاى انتخاباتی در این گونه فیلم ها به بازیگر و کارگردان تبدیل می شوند یا همه چیز مستند واقعی پیش می رود؟

باید بگویم که کاندیداهاى ریاست جمهوری در ایران، بنا به تجربه من توان بازیگری ندارند. یعنی به

میزان سانسور فیلم های انتخاباتی

طبیعتاً یک کاندیدا وقتی وارد عرصه انتخابات می شود بسته به میزان قدرت و نفوذش روی اطرافیان یا برعکس نفوذ اطرافیان روی او، اصلاحیه های بی شماری روی مستند زده می شود. این مساله به چند موضوع بستگی دارد. مثلاً شهرت و اعتبار کارگردانی که مستند را ساخته و این که چقدر بقیه از او حساب می برند، روی میزان اصلاحیه ها تأثیر دارد. بعضی وقت ها تیم تبلیغاتی کاندیدا تحت تأثیر اسم یک کارگردان همه چیز را به او واگذار می کنند. به طور محسوس این موضوع در ساخت فیلم انتخاباتی آقای هاشمی در سال ۸۴ توسط کمال تبریزی دیده شد. ساخت آن مستند تماماً به کارگردان واگذار شده بود. از طرفی چون کاندیدا تخصص ویژه ای در حوزه رسانه ندارند و بیشترشان در آن مدت کوتاه ۲۰ روز منتها به انتخابات که حتی فرصت خوابیدن هم ندارند، کمتر پیش می آید اصلاحیه یا سانسوری توسط خودشان رخ بدهد. البته اصلاحات از جانب پویش ها و مشاوران تبلیغاتی معمولاً وجود دارد. با این حال آنقدر همه درگیر فضای انتخابات هستند که اصلاحیه ها خیلی زیاد نباشد. چون همه به کم بودن زمان واقفند، ولی با این حال کاندیدا به کاندیدا فرق می کند و هر کدام از مستند سازها می توانند خاطرات متفاوتی را بگویند.